

Фірсанова В. О.
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри
міжнародних економічних відносин та логістики,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-415-6-56>

АНАЛІЗ ЦИКЛІЧНОСТІ РОЗВИТКУ ТА ДИНАМІКИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

За даними Всесвітнього Банку світова економіка пережила чотири хвилі накопичення заборгованості (рис. 1). З 1970 року заборгованість країн тільки зростає [3, р. 6].

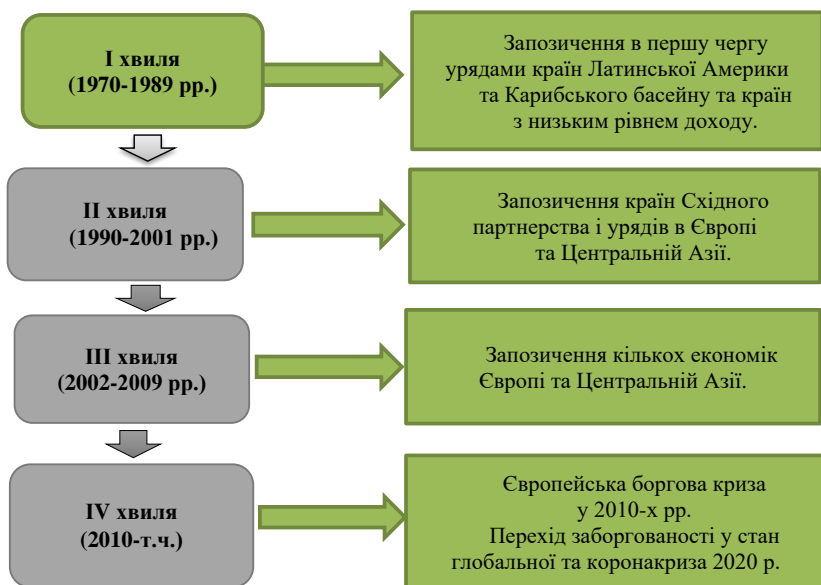

Рис. 1. Циклічність (хвилі) розвитку світового боргу з 1970 – т.ч.

Джерело: розроблено автором на основі [3, р. 6, р. 59, р. 111]

Всі хвилі накопичення заборгованості країн призвели до великих фінансових криз. Перша хвиля закінчилася латиноамериканською кризою 1970-х рр., друга хвиля – кризою азійських країн 1990-х рр., третя хвиля – фінансовою кризою 2008–2009 рр. [3]. Отже, світова економіка протягом більш ніж 50 років стикалася з кризовими явищами, які пов'язані із зростанням заборгованості.

Якщо хвилі розвитку світової заборгованості закінчуються кризами, то можна стверджувати, що в економіці існує відповідна циклічність накопичення заборгованості. Можна зробити висновок, що хвилі накопичення глобального боргу – це циклічні зміни рівня заборгованості на глобальному рівні, що відбуваються залежно від економічних умов, зовнішніх та внутрішніх факторів, коливання економічної активності та доходів держави тощо.

Як відомо, економічний цикл – безперервний процес, а криза є однією із стадій економічного циклу. Циклічність заборгованості держав залежить від багатьох факторів, включаючи внутрішню економічну політику, глобальні економічні умови, політичні рішення урядів.

У період економічного зростання, уряди збільшують свої витрати, що може призвести до зростання заборгованості. З іншого боку у цій стадії економічного циклу від податків прибутки збільшуються, уряди можуть знижувати свої борги.

Однак у періоди економічного спаду, коли доходи держави падають, уряди змушені збільшувати свої витрати на підтримку економіки та свого населення, що може призвести до зростання заборгованості. Це може призвести до різкого зростання заборгованості, яке, своєю чергою, може вплинути на кредитні рейтинги та умови запозичення у наступних роках.

Фіскальна політика держави, включаючи оподаткування та державні інвестиції, відіграє ключову роль в управлінні боргом. У свою чергу центральні банки держав можуть знижувати відсоткові ставки чи проводити інші заходи стимулювання. Все це може призвести до збільшення рівня інфляції. Цей фактор впливає на вартість обслуговування боргу та купівельну спроможність. Висока інфляція сприяє зниженню реальної вартості боргу, але також може призвести до погіршення кредитоспроможності країни. Саме це робить для країн дорожче запозичення.

Таким чином, економічні кризи сприяють не тільки збільшенню заборгованості та здатність держав керувати цією заборгованістю.

Враховуючи те, що у четвертій хвилі розвитку заборгованості вже сталася коронакриза 2020 р., яка суттєво збільшила показники боргу країн та наразі стала вже глобальним боргом, можна зробити висновок про те, що ця хвиля може закінчитися також кризою тільки у ще більших масштабах. Тобто при ще більшому збільшенні глобальної заборгованості може статися глобальна криза у найближчі роки. Це пов'язано із тим, що показники глобальної заборгованості продовжують швидко зростати за дуже короткий термін часу. Можна стверджувати, що високі рівні заборгованості можуть призвести до боргової спіралі у глобальному масштабі. Країни будуть змушені запозичувати більше коштів для обслуговування існуючого боргу, що, у свою чергу, збільшуватиме загальний рівень заборгованості.

Незважаючи на відновлення економічного зростання, яке відзначається з 2020 року, і на показники інфляції, які набагато перевищують очікування, державний борг зберігався на неухильно високому рівні. Через дефіцит бюджету державний борг залишався підвищеним, оскільки багато держав витрачали більше коштів на стимулювання зростання та заходи у відповідь в умовах різкого підвищення цін на продовольство та енергоносії – навіть у міру згортання заходів бюджетної підтримки, пов'язаної з пандемією [1].

Слід зауважити, що динаміка глобальної заборгованості є досить нерівномірною у різних групах країн. Динаміка глобальної заборгованості за різновидами боргу у різних групах країн представлена на рис. 2–4 нижче.

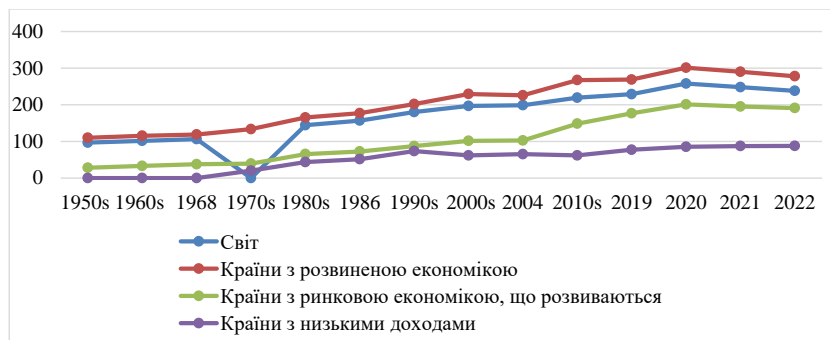

Рис. 2. Глобальний борг (середній % від світового ВВП) з 1950–2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [2, р. 6]

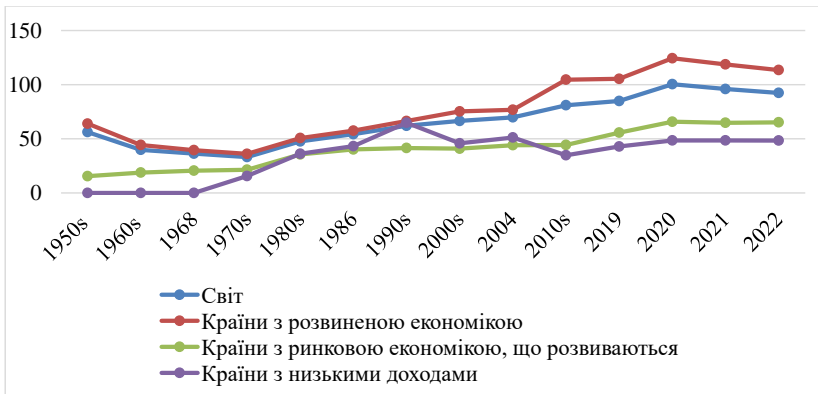

Рис. 3. Глобальний публічний борг (середній % від світового ВВП) з 1950–2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [2, р. 6]

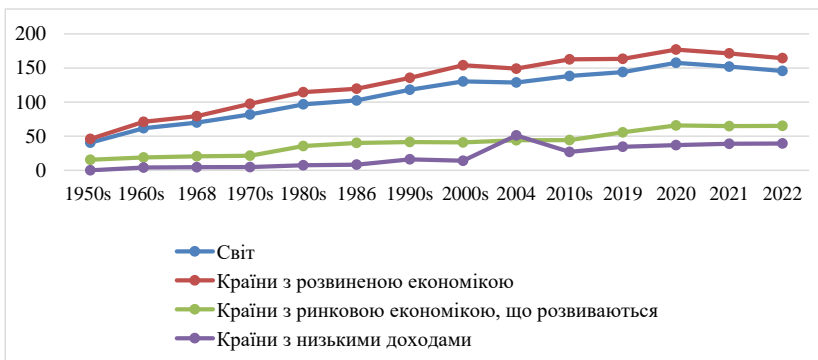

Рис. 4. Глобальний приватний борг (середній % від світового ВВП) з 1950–2022 рр.

Джерело: складено автором на основі [2, р. 6]

Проаналізувавши показники глобального боргу (середній % від світового ВВП) та глобального публічного та глобального приватного боргу з 1950 по 2022 рр. (рис. 2 – рис. 4), то можна зробити висновок, що в цілому найбільше боргове навантаження мають країни з розвинуеною економікою. Саме вони мають найбільший відсоток заборгованості від світового ВВП у всіх видах глобального боргу. В цілому така тенденція у світовій економіці має місце вже з 1950 рр. XX ст. Після цієї групи країн найбільшу заборгованість має світ в

цілому. Далі найбільшу заборгованість мають країни з ринковою економікою, що розвиваються, а потім – країни з низькими доходами.

Значна частина зростання боргу з 2010 р. відбулася в приватному секторі, зокрема в Китаї. Борг у країнах з низьким рівнем доходу почав зростати після тривалого періоду спаду через заходи зі списання боргів наприкінці 1990-х і в 2000-х рр. Борг країн з розвинутою економікою після глобальної фінансової кризи в основному залишився незмінним [1].

Отже, згідно даних рис. 2–4 дисбаланс між глобальною заборгованістю (за усіма видами боргу) та світовим ВВП постійно росте. Особливо це можна побачити за останні роки у четверту хвилю зростання глобального боргу, яка почалася у 2010-х рр. та продовжується по теперішній час. У 2010-х рр. криза, що особливо гостро проявилася у Греції, призвела до збільшення боргового навантаження в країнах Єврозони через необхідність підтримки банків і держав. Вже пізніше під час пандемії COVID-19 уряди по всьому світу збільшили витрати на охорону здоров'я, соціальні виплати та підтримку бізнесу, що призвело до різкого зростання заборгованості.

Якщо порівнювати із попередніми роками, то у приватному секторі згідно даних рис. 4 у 2004 році заборгованість країн з низькими доходами суттєво збільшилася та перевищила заборгованість країн з ринковою економікою, що розвиваються. Враховуючи збільшення глобальних торгових потоків та інтеграцію фінансових ринків, у світовій економіці спостерігається зростання заборгованості як у країнах, що розвиваються, так і в розвинених країнах. Країни можуть продовжувати запозичувати кошти на міжнародних ринках, що також збільшуватиме загальний рівень глобального боргу.

Література:

1. Global Debt is returning to its rising trend, Available at: <https://www.imf.org/ru/Blogs/Articles/2023/09/13/global-debt-is-returning-to-its-rising-trend>
2. Global Debt Monitor 2023, Available at: <https://www.imf.org/-/media/Files/Conferences/2023/2023-09-2023-global-debt-monitor.ashx>
3. Ayhan Kose M., Peter Nagle, Franziska Ohnsorge and Naotaka Sugawara. Global Waves of Debt Causes and Consequences World Bank Group 302 p. Available at: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/279031577823091771-0050022019/original/GlobalWavesofDebtfullreport.pdf>